

TÌM HIỂU LUẬT DÂN QUÂN TỰ VỆ NĂM 2019

TS. Trần Tuấn Duy^(*)

Ngày 22 tháng 11 năm 2019, Quốc hội nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam khóa XIV, kỳ họp thứ 8 đã thông qua Luật Dân quân tự vệ số 48/2019/QH14 gồm 8 chương và 50 điều thay thế cho Luật Dân quân tự vệ số 43/2009/QH12. Luật này quy định về nghĩa vụ tham gia Dân quân tự vệ (DQTV); vị trí, chức năng, nhiệm vụ, nguyên tắc, tổ chức, hoạt động, chế độ, chính sách và trách nhiệm của cơ quan, tổ chức, cá nhân đối với DQTV và lấy ngày 28 tháng 3 hằng năm là ngày truyền thống của DQTV.

Luật chính thức có hiệu lực thi hành từ ngày 01 tháng 07 năm 2020. Tác giả xin giới thiệu một số nội dung cơ bản của Luật DQTV dưới dạng hỏi - đáp:

Câu hỏi 1. Thế nào là Dân quân tự vệ?

Trả lời: Theo điều 2, Luật DQTV thì DQTV là lực lượng vũ trang quần chúng không thoát ly sản xuất, công tác, được tổ chức ở địa phương gọi là dân quân, được tổ chức ở cơ quan nhà nước, tổ chức chính trị, tổ chức chính trị - xã hội, đơn vị sự nghiệp, tổ chức kinh tế gọi là tự vệ.

Câu hỏi 2. Dân quân tự vệ gồm các thành phần nào?

Trả lời: Theo điều 6, Luật DQTV thì DQTV gồm 05 thành phần sau:

- *DQTV tại chỗ* là lực lượng làm nhiệm vụ ở thôn, ấp, bản, làng, buôn, bon, phum, sóc, tổ dân phố, khu phố, khối phố, khóm, tiểu khu và ở cơ quan, tổ chức.

- *DQTV cơ động* là lực lượng cơ động làm nhiệm vụ trên các địa bàn theo quyết định của cấp có thẩm quyền.

- *Dân quân thường trực* là lực lượng thường trực làm nhiệm vụ tại các địa bàn trọng điểm về quốc phòng.

- *DQTV biển* là lực lượng làm nhiệm vụ trên các hải đảo, vùng biển Việt Nam.

- *DQTV phòng không, pháo binh, trinh sát, thông tin, công binh, phòng hóa, y tế.*

^(*) Phó Trưởng khoa Luật, Học viện Cán bộ Thành phố Hồ Chí Minh

Câu hỏi 3. Dân quân tự vệ có vị trí, chức năng như thế nào?

Trả lời: DQTV là thành phần của lực lượng vũ trang nhân dân; là lực lượng bảo vệ Đảng, chính quyền, tính mạng, tài sản của Nhân dân, tài sản của cơ quan, tổ chức ở địa phương, cơ sở; làm nòng cốt cùng toàn dân đánh giặc ở địa phương, cơ sở khi có chiến tranh (Điều 3. Luật DQTV).

Câu hỏi 4. Dân quân tự vệ được tổ chức và hoạt động theo nguyên tắc nào?

Trả lời:

- DQTV đặt dưới sự lãnh đạo của Đảng, sự thống lĩnh của Chủ tịch nước, sự quản lý thống nhất của Chính phủ, trực tiếp là sự lãnh đạo, chỉ đạo của cấp ủy Đảng, chính quyền địa phương, người đứng đầu cơ quan, tổ chức; sự chỉ huy cao nhất của Bộ trưởng Bộ Quốc phòng; sự chỉ huy của Tổng Tham mưu trưởng Quân đội nhân dân Việt Nam, người chỉ huy đơn vị quân đội.

- DQTV hoạt động tuân thủ Hiến pháp, pháp luật và điều ước quốc tế mà Việt Nam là thành viên; dựa vào dân, phát huy sức mạnh tổng hợp của toàn dân tộc và hệ thống chính trị để thực hiện nhiệm vụ.

- Xây dựng DQTV vững mạnh và rộng khắp; tổ chức, biên chế của DQTV phải đáp ứng yêu cầu nhiệm vụ quốc phòng, an ninh, gắn với địa bàn và nhiệm vụ của địa phương, cơ quan, tổ chức; thuận tiện cho lãnh đạo, chỉ đạo, chỉ huy, quản lý và phù hợp với tình hình, điều kiện kinh tế - xã hội của từng địa phương, cơ quan, tổ chức (Điều 4. Luật DQTV).

Câu hỏi 5. Dân quân tự vệ có những nhiệm vụ gì?

Trả lời: Theo điều 5, luật DQTV thì DQTV có những nhiệm vụ sau:

- Sẵn sàng chiến đấu, chiến đấu và phục vụ chiến đấu bảo vệ địa phương, cơ sở, cơ quan, tổ chức.

- Phối hợp với các đơn vị Quân đội nhân dân, Công an nhân dân và lực lượng khác trên địa bàn bảo vệ chủ quyền, an ninh biên giới quốc gia, hải đảo, vùng biển, vùng trời Việt Nam; tham gia xây dựng nền quốc phòng toàn dân, khu vực phòng thủ, bảo vệ an ninh quốc gia, bảo đảm trật tự, an toàn xã hội, đấu tranh phòng, chống tội phạm và vi phạm pháp luật theo quy định của pháp luật.

- Thực hiện nhiệm vụ huấn luyện quân sự, giáo dục chính trị, pháp luật, hội thi, hội thao, diễn tập.

- Tham gia thực hiện các biện pháp về chiến tranh thông tin, chiến tranh không gian mạng theo quy định của pháp luật, quyết định của cấp có thẩm quyền.

- Phòng, chống, khắc phục hậu quả thảm họa, sự cố, thiên tai, dịch bệnh, cháy, nổ; tìm kiếm, cứu nạn, cứu hộ; bảo vệ rừng, bảo vệ môi trường và nhiệm vụ phòng thủ dân sự khác theo quy định của pháp luật.

- Tuyên truyền, vận động Nhân dân thực hiện đường lối, quan điểm của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước về quốc phòng, an ninh; tham gia xây dựng địa phương, cơ sở vững mạnh toàn diện, thực hiện chính sách xã hội.

Câu hỏi 6. Độ tuổi thực hiện nghĩa vụ tham gia Dân quân tự vệ trong thời bình là bao nhiêu?

Trả lời: Công dân nam từ đủ 18 tuổi đến hết 45 tuổi, công dân nữ từ đủ 18 tuổi đến hết 40 tuổi có nghĩa vụ tham gia DQTV; nếu tình nguyện tham gia DQTV thì có thể kéo dài đến hết 50 tuổi đối với nam, đến hết 45 tuổi đối với nữ (Điều 8, Luật DQTV).

Câu hỏi 7. Thời hạn thực hiện nghĩa vụ tham gia Dân quân tự vệ trong thời bình là bao nhiêu?

Trả lời: Thời hạn thực hiện nghĩa vụ tham gia DQTV tại chỗ, DQTV cơ động, DQTV biển, DQTV phòng không, pháo binh, trinh sát, thông tin, công binh, phòng hóa, y tế là 04 năm; dân quân thường trực là 02 năm.

Căn cứ yêu cầu, nhiệm vụ quốc phòng, quân sự của địa phương, cơ quan, tổ chức, thời hạn thực hiện nghĩa vụ tham gia DQTV được kéo dài nhưng không quá 02 năm; đối với dân quân biển, tự vệ và chỉ huy đơn vị DQTV được kéo dài hơn nhưng không quá độ tuổi quy định thực hiện nghĩa vụ tham gia DQTV (Điều 8, Luật DQTV).

Câu hỏi 8. Việc đăng ký công dân thực hiện nghĩa vụ tham gia Dân quân tự vệ được quy định như thế nào?

Trả lời: Tháng 4 hằng năm, căn cứ kết quả đăng ký nghĩa vụ quân sự, Chủ tịch Ủy ban nhân dân cấp xã, Chủ tịch Ủy ban nhân dân cấp huyện (nơi không có đơn vị hành chính cấp xã), người đứng đầu cơ quan, tổ chức có trách nhiệm đăng ký cho công dân đủ 18 tuổi thực hiện nghĩa vụ tham gia DQTV; tổ chức đăng ký bổ sung cho công dân trong độ tuổi thực hiện nghĩa vụ tham gia DQTV (Điều 9, Luật DQTV).

Câu hỏi 9. Pháp luật có quy định về các trường hợp được miễn đăng ký nghĩa vụ tham gia Dân quân tự vệ hay không?

Trả lời: Theo Khoản 1, điều 9, Luật DQTV thì người khuyết tật, người mắc bệnh hiểm nghèo, bệnh tâm thần được miễn đăng ký nghĩa vụ tham gia DQTV.

Câu hỏi 10. Tiêu chuẩn để được tuyển chọn vào Dân quân tự vệ?

Trả lời: Công dân Việt Nam trong độ tuổi thực hiện nghĩa vụ tham gia DQTV, có đủ các tiêu chuẩn sau được tuyển chọn vào DQTV: (1) Lý lịch rõ ràng; (2) Chấp hành nghiêm đường lối, quan điểm của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước; (3) Đủ sức khỏe thực hiện nhiệm vụ của DQTV (Điều 10, Luật DQTV).

Câu hỏi 11. Các trường hợp được hoãn thực hiện nghĩa vụ tham gia Dân quân tự vệ trong thời bình?

Trả lời: Theo khoản 1, điều 11, Luật DQTV thì công dân được tạm hoãn thực hiện nghĩa vụ tham gia DQTV trong trường hợp sau đây:

- Phụ nữ mang thai hoặc nuôi con dưới 36 tháng tuổi; nam giới một mình nuôi con dưới 36 tháng tuổi;
- Không đủ sức khỏe thực hiện nhiệm vụ của DQTV;
- Có chồng hoặc vợ là sĩ quan, quân nhân chuyên nghiệp, công chức, viên chức, công nhân quốc phòng, hạ sĩ quan, binh sĩ đang phục vụ trong Quân đội nhân dân;
- Có chồng hoặc vợ là sĩ quan, hạ sĩ quan, chiến sĩ, công nhân công an đang phục vụ trong Công an nhân dân;
- Có chồng hoặc vợ là cán bộ, công chức, viên chức, thanh niên xung phong được điều động đến công tác, làm việc ở vùng có điều kiện kinh tế - xã hội đặc biệt khó khăn theo quy định của pháp luật;
- Lao động duy nhất trong hộ nghèo, hộ cận nghèo; người phải trực tiếp nuôi dưỡng thân nhân không còn khả năng lao động hoặc chưa đến tuổi lao động; người trong hộ gia đình bị thiệt hại nặng về người và tài sản do tai nạn, thiên tai, dịch bệnh nguy hiểm gây ra được Chủ tịch Ủy ban nhân dân cấp xã, Chủ tịch Ủy ban nhân dân cấp huyện nơi không có đơn vị hành chính cấp xã, người đứng đầu cơ quan, tổ chức nơi công dân cư trú hoặc làm việc xác nhận;

- Vợ hoặc chồng, một con của thương binh, bệnh binh, người bị nhiễm chất độc da cam suy giảm khả năng lao động từ 61% đến 80%;

- Người đang học tại trường của cơ quan nhà nước, tổ chức chính trị, tổ chức chính trị - xã hội, cơ sở giáo dục thuộc hệ thống giáo dục quốc dân; người đang lao động, học tập, làm việc ở nước ngoài.

Câu hỏi 12. Các trường hợp được miễn thực hiện nghĩa vụ tham gia Dân quân tự vệ trong thời bình?

Trả lời: Theo khoản 2, điều 11, Luật DQTV thì công dân được miễn thực hiện nghĩa vụ tham gia DQTV trong trường hợp sau:

- Vợ hoặc chồng, con của liệt sĩ;
- Vợ hoặc chồng, con của thương binh, bệnh binh, người bị nhiễm chất độc da cam suy giảm khả năng lao động từ 81% trở lên;
- Quân nhân dự bị đã được sắp xếp vào đơn vị dự bị động viên;
- Người trực tiếp nuôi dưỡng, chăm sóc Bà mẹ Việt Nam anh hùng; người trực tiếp nuôi dưỡng người suy giảm khả năng lao động từ 81% trở lên;
- Người làm công tác cơ yếu.

Câu hỏi 13. Các trường hợp thôi thực hiện nghĩa vụ tham gia Dân quân tự vệ trước thời hạn?

Trả lời: Khoản 1, điều 12, Luật DQTV quy định việc thôi thực hiện nghĩa vụ tham gia DQTV trước thời hạn trong trường hợp sau:

- DQTV nữ mang thai hoặc nuôi con dưới 36 tháng tuổi, DQTV nam một mình nuôi con dưới 36 tháng tuổi;
- Không đủ sức khỏe thực hiện nhiệm vụ của DQTV;
- Hoàn cảnh gia đình khó khăn đột xuất không có điều kiện tiếp tục thực hiện nghĩa vụ tham gia DQTV được Chủ tịch Ủy ban nhân dân cấp xã, Chủ tịch Ủy ban nhân dân cấp huyện (nơi không có đơn vị hành chính cấp xã), người đứng đầu cơ quan, tổ chức xác nhận;
- Có lệnh gọi nhập ngũ hoặc lệnh gọi thực hiện nghĩa vụ tham gia Công an nhân dân; có quyết định tuyển dụng vào công chức, viên chức, công nhân quốc phòng, công nhân công an;

- Có giấy báo và vào học ở cơ sở giáo dục đại học, cơ sở giáo dục nghề nghiệp, trường của cơ quan nhà nước, tổ chức chính trị, tổ chức chính trị - xã hội; người có giấy báo và đi lao động, học tập, làm việc ở nước ngoài.

Câu hỏi 14. Các trường hợp đưa ra khỏi danh sách Dân quân tự vệ?

Trả lời: Theo khoản 2, điều 12 thì công dân sẽ bị đưa ra khỏi danh sách DQTV khi:

- Chết hoặc bị Tòa án tuyên bố là mất tích, đã chết;
- Bị khởi tố bị can;
- Bị tước danh hiệu DQTV;
- Bị áp dụng biện pháp đưa vào cơ sở giáo dục bắt buộc;
- Nghiện ma túy theo xác nhận của cơ quan có thẩm quyền hoặc bị áp dụng biện pháp đưa vào cơ sở cai nghiện bắt buộc;
- Bị áp dụng biện pháp giáo dục tại xã, phường, thị trấn.

Câu hỏi 15. Dân quân tự vệ được tổ chức như thế nào?

Trả lời: Theo điều 15, Luật DQTV thì DQTV được tổ chức như sau:

- Thôn tổ chức tổ, tiểu đội hoặc trung đội dân quân tại chỗ.
- Cấp xã tổ chức trung đội dân quân cơ động. Cấp xã ven biển, đảo tổ chức trung đội dân quân cơ động và tiểu đội hoặc trung đội dân quân biển.

Căn cứ yêu cầu nhiệm vụ quốc phòng, quân sự, cấp xã tổ chức khẩu đội cối, tổ hoặc tiểu đội dân quân trinh sát, thông tin, công binh, phòng hóa, y tế; cấp xã trọng điểm về quốc phòng tổ chức tiểu đội hoặc trung đội dân quân thường trực.

Cơ quan, tổ chức tổ chức tiểu đội, trung đội, đại đội hoặc tiểu đoàn tự vệ. Cơ quan, tổ chức có phương tiện hoạt động trên biển tổ chức tiểu đội, trung đội, hải đội hoặc hải đoàn tự vệ.

Căn cứ yêu cầu nhiệm vụ quốc phòng, quân sự, cấp huyện tổ chức trung đội hoặc đại đội DQTV cơ động, trung đội DQTV phòng không, pháo binh, tiểu đội hoặc trung đội dân quân thường trực; cấp tỉnh tổ chức đại đội DQTV phòng không, pháo binh; cấp tỉnh ven biển tổ chức hải đội dân quân thường trực.

Câu hỏi 16. Khi nào doanh nghiệp được thành lập đơn vị tự vệ?

Trả lời: Theo điều 17, Luật DQTV thì doanh nghiệp được xem xét quyết định thành lập đơn vị tự vệ khi có đủ các điều kiện sau:

- Bảo đảm sự lãnh đạo của cấp ủy Đảng, sự quản lý của Ủy ban nhân dân các cấp và sự chỉ huy của cơ quan quân sự địa phương cấp tỉnh, cấp huyện;

- Theo yêu cầu nhiệm vụ quốc phòng, an ninh, đề án, kế hoạch tổ chức DQTV của địa phương nơi doanh nghiệp hoạt động và phù hợp với tổ chức sản xuất, kinh doanh của doanh nghiệp;

- Đã hoạt động từ đủ 24 tháng trở lên;

- Có số lượng người lao động đủ tiêu chuẩn tuyển chọn thực hiện nghĩa vụ tham gia DQTV để tổ chức ít nhất 01 tiểu đội tự vệ.

Câu hỏi 17. Dân quân tự vệ được trang bị những gì?

Trả lời: Theo điều 24 và 25, Luật DQTV thì:

- Các chức vụ chỉ huy Ban chỉ huy quân sự cấp xã, Ban chỉ huy quân sự cơ quan, tổ chức, DQTV được cấp phát, sử dụng trang phục, sao mũ, phù hiệu theo quy định của Chính phủ.

- DQTV được trang bị vũ khí, vật liệu nổ quân dụng, công cụ hỗ trợ, trang thiết bị, phương tiện kỹ thuật theo quy định của pháp luật về quản lý, sử dụng vũ khí, vật liệu nổ, công cụ hỗ trợ và quy định khác của pháp luật có liên quan.

Câu hỏi 18. Thời gian huấn luyện quân sự, giáo dục chính trị, pháp luật hằng năm cho Dân quân tự vệ trong thời bình được quy định như thế nào?

Trả lời: Theo điều 28, Luật DQTV thì thời gian huấn luyện quân sự, giáo dục chính trị, pháp luật hằng năm cho DQTV trong thời bình được quy định như sau:

- DQTV năm thứ nhất là 15 ngày, trừ dân quân thường trực;

- DQTV từ năm thứ hai trở đi là 12 ngày đối với DQTV cơ động, Dân quân tự vệ biên, DQTV phòng không, pháo binh, trinh sát, thông tin, công binh, phòng hóa, y tế; 07 ngày đối với DQTV tại chỗ;

- Dân quân thường trực là 60 ngày.

Câu hỏi 19. Dân quân tự vệ bị ốm đau, bị tai nạn, chết, bị thương, hy sinh khi thi hành nhiệm vụ thì được hưởng chế độ, chính sách như thế nào?

Trả lời: Điều 35, Luật DQTV quy định về chế độ, chính sách đối với DQTV trong các trường hợp trên như sau:

- Trường hợp không tham gia bảo hiểm y tế, nếu bị ốm đau, bị tai nạn, bị thương thì được thanh toán chi phí khám bệnh, chữa bệnh;

- Trường hợp không tham gia bảo hiểm xã hội, nếu bị tai nạn làm suy giảm khả năng lao động theo kết luận của Hội đồng giám định y khoa thì được xét trợ cấp tùy theo mức độ suy giảm khả năng lao động; nếu chết thì được hưởng trợ cấp tiền tuất, tiền mai táng phí;

- Trường hợp bị thương thì được xét hưởng chính sách như thương binh, nếu hy sinh thì được xét công nhận là liệt sĩ theo quy định của pháp luật.

Câu hỏi 20. Các hình thức kỷ luật áp dụng cho Dân quân tự vệ?

Trả lời: Theo điều 48, Luật DQTV thì DQTV vi phạm kỷ luật có thể phải chịu một trong các hình thức kỷ luật sau:

- Khiển trách;
- Cảnh cáo;
- Giáng chức;
- Cách chức;
- Tước danh hiệu DQTV.

Lời kết

Trên đây là một số nội dung cơ bản của Luật DQTV. Các cơ quan, tổ chức, cá nhân có liên quan cần thực hiện nghiêm túc các quy định của Luật nhằm thể chế hóa chủ trương quan điểm của Đảng về bảo vệ Tổ quốc, về quốc phòng, an ninh tại Nghị quyết Đại hội toàn quốc lần thứ XII của Đảng và Nghị quyết 28-NQ/TU của Ban Chấp hành Trung ương Đảng (khóa XI) về chiến lược bảo vệ Tổ quốc trong tình hình mới./.